

Allvarlig kritik mot Vägverket för felaktig handläggning av ett ärende om förnyelse av körkort. Fråga om tillämpningen av övergångsbestämmelser till körkortslagens regler om förlängning av giltighet av behörigheterna C, CE, D och DE

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 5 maj 2004, klagade AA på att Vägverket hade krävt att han skulle förnya sitt körkort trots att han den 6 juni 2002 fått sitt körkort förnyat med en giltighetstid om tio år eller till den 6 juni 2012. Han klagade också på att hans behörighet att köra lastbil enligt Vägverket skulle ha upphört den 30 september 2003 samt på att han inte hade fått något överklagbart beslut avseende Vägverkets krav på förnyelse av körkortet. Dessutom uppgav han att han inte hade fått svar på två brev som han hade skrivit till verket.

Utredning

Muntliga upplysningar hämtades in från Vägverket.

Vägverket anmodades därefter att göra en utredning och yttra sig över vad som framfördes i anmälan, särskilt mot bakgrund av innehållet i övergångsbestämmelserna, p. 2, i körkortslagen (1998:488). Av yttrandet skulle även framgå vilka handläggningsrutiner som tillämpades och vilken information som lämnades till körkortshavarna rörande frågor om tioårsförnyelse eller förnyelse i övrigt enligt 3 kap. 14 § körkortslagen i de fall där nämnda punkt i övergångsbestämmelserna var tillämplig.

I remissvaret den 11 augusti 2004 anfördes följande.

Utredning

AA:s körkort med behörigheterna A BE CE TAXI gällde enligt uppgift på körkortet till och med den 22 april 2002. Som innehavare av behörigheten CE omfattades AA av 3 kap. 12 § körkortslagen (1998:488) samt övergångsbestämmelserna p. 2 till denna lag och skulle därmed i samband med tioårsförnyelsen av körkortet visa att de medicinska kraven för behörighet CE var uppfyllda för att få behålla denna behörighet.

Vägverket (Enheten Trafikregistret) skickade den 13 november 2001 ett brev till AA om att förlängning av körkortsbehörighet CE krävdes för att giltigheten av denna behörighet skulle förlängas. Kopia på mallen för denna typ av brev bifogas (bilaga

1). I brevet ges bland annat möjlighet att ansöka om förlängd giltighet av högre behörighet eller att begära att denna behörighet blir ogiltig.

Något underlag för tioårsförnyelse av körkortet skickades inte till AA vid denna tidpunkt. Motiveringen för detta förfarande är att många körkortshavare i denna typ av fall skulle uppfatta det som negativt att först behöva tioårsförnya sitt körkort och relativt kort därefter behöva ansöka om utfärdande av nytt körkort i samband med ansökan om förlängning av högre körkortsbehörighet. Tanken är att tioårsförnyelsen istället ska ske i samband med förlängning av högre behörighet eller, om förlängning inte söks, i samband med förnyelse av körkortet utan högre behörighet. I anteckning av föredragande vid JO om telefonsamtal den 7 maj 2004 med BB vid Vägverket anges att skrivelsen från Vägverket i november 2001 innehöll information om att AA inte skulle få några handlingar för tioårsförnyelse av sitt körkort, eftersom det snart var dags att inkomma med läkarintyg för högre behörighet. Skrivelsen innehöll dock inte denna information och BB har efter samtalet uppgivit att denna del av informationen till JO endast var en förklaring till verkets förfarande och inte något som skickas till den enskilde.

I maj 2002 skickade Vägverket (Förarprovsenheten) blanketter för tioårsförnyelse till AA. Detta sker inte på verkets eget initiativ i denna typ av ärenden utan måste ha skett på AA:s begäran. Sedan ansökan om utfärdande av körkort (grundhandling) inkommit förnyades hans körkort med behörigheterna A BE CE den 6 juni 2002. Körkortsbehörigheten TAXI utgick som begrepp fr.o.m. den 1 oktober 1998 då de nuvarande körkorts- och yrkestrafikförfattningarna började gälla, varför denna behörighet inte angavs på det nya körkortet. På sidan 1 (punkt 9) på AA:s körkort angavs behörigheterna A BE CE medan det på sidan 2 (punkt 11) angavs att behörigheten CE gällde till och med den 30 september 2003.

Den 21 mars 2003 skickade Vägverket ytterligare ett brev till AA om förlängning av högre behörighet. Kopia på mall för sådant brev bifogas (bilaga 2). Då någon ansökan om förlängning inte hade inkommit till länsstyrelsen meddelades AA av Vägverket i oktober 2003 att hans körkortsbehörighet CE inte längre gällde. Samtidigt skickade verket underlag för ansökan om utfärdande av nytt körkort med behörigheterna A BE till AA. Då någon ansökan om utfärdande av körkort inte inkom förelade verket honom den 17 mars 2004 att förnya sitt körkort med behörigheterna A BE (bilaga 3). I föreläggandet angavs att körkortet skulle bli ogiltigt om ansökan om nytt körkort inte inkommit inom två månader från delgivning.

AA uppger att han i mars och april 2004 skickat två brev till Vägverket. Såvitt framgår har det första brevet inte inkommit till verket. Det andra brevet har besvarats den 3 maj (bilaga 4) och den 26 maj har AA erhållit ett beslut av Vägverket angående förnyelse av hans körkort (bilaga 5).

Yttrande

Den s.k. 45-årskontrollen och förnyelse av körkort

Enligt 3 kap. 12 § körkortslagen gäller behörigheten C, CE, D eller DE tills det att körkortshavaren fyller 45 år och därefter för perioder om högst tio år, om körkortshavaren har visat att de medicinska kraven för att ha sådan behörighet är uppfyllda.

Enligt övergångsbestämmelserna p. 2 till körkortslagen gäller följande. Innehavare av körkort med behörighet C, CE, D eller DE som senast den 31 december 1998 fyller 45 år skall senast den 30 september 2003 ansöka om sådan förlängning av giltighet av behörighet som stadgas i 3 kap. 12 § om körkortet inte skall förnyas dessförinnan enligt 3 kap. 14 § första meningen. Vid ansökan eller förnyelsen skall körkortshavaren visa att de medicinska kraven för behörigheten är uppfyllda.

Enligt 3 kap. 14 § körkortslagen skall ett körkort förnyas inom tio år efter det att det har utfärdats eller senast förnyats. Körkortet skall också förnyas om det har förstörts eller kommit bort eller om någon uppgift i det har ändrats.

På körkortets sida 1 anges personens förarbbehörigheter under punkt 9 i enlighet med Vägverkets föreskrifter (2003:68) om körkortets utformning och innehåll. Detta följer av EG:s direktiv 96/47/EG om ändring av direktiv 91/439/EEG om körkort bilaga 1 a som anger att sidan 1 på körkortet punkt 9 skall innehålla "(Under)kategorier av fordon som innehavaren har rätt att köra". På körkortets sida 2 anges under punkt 11 när respektive förarbbehörighet upphör att gälla. Enligt körkortsdirektivet skall där anges "Sista giltighetsdag för varje (under)kategori".

I AA:s fall har körkortsbehörigheten CE blivit ogiltig. Sista giltighetsdatum för denna behörighet framgår visserligen på sida 2 på det körkort som utfärdats i juni 2002. Verkets hittillsvarande tolkning av körkortslagen innebär dock att en uppgift i körkortet anses ha ändrats i dessa fall och att en förnyelse av körkortet krävs, så att högre förarbbehörighet inte längre anges på körkortets sida 1 och 2. AA:s ärende om förnyelse av körkort har i detta avseende enligt verkets mening hanterats enligt körkortslagen.

Körkortets ogiltighet samt handläggningen av AA:s ärenden

I 3 kap. 13 § körkortslagen anges bland annat att ett körkort inte gäller om det inte har förnyats efter föreläggande.

I 3 kap. 18 § körkortsförordningen (1998:980) anges att om en ansökan om förnyelse av körkort enligt 3 kap. 14 § samma lag inte getts in inom viss tid skall Vägverket förelägga körkortshavaren att inom viss tid efter att han fått del av föreläggandet ansöka om förnyelse av körkortet.

AA har i anmälan framfört kritik mot att han inte erhållit något beslut som han kan överklaga. Körkortet blir enligt körkortslagen ogiltigt om föreläggande om förnyelse inte följs. Enligt verkets mening krävs inte något myndighetsbeslut om körkortets ogiltighet.

AA har även kritiserat att verkets "påbud" (med referens till FÖ 2004 15172) inte innehåller uppgift om handläggare eller avdelning som han kan vända sig till, mer än adressen. Uppgift om handläggare och telefonnummer framgår av verkets föreläggande i mars 2004 liksom beslutsfattare i ärendet (bilaga 3).

AA kritiserar också att han inte har fått något svar på de två brev han skickat till Vägverket. Hans skrivelse till verket i mars 2004 har såvitt framgår inte inkommit till verket. Skrivelsen till verket i april 2004 har besvarats den 3 maj i år (bilaga 4). Den 26 maj fattades också ett beslut om förnyelse av körkortet (bilaga 5). AA har överklagat verkets beslut. Målet ligger nu hos Regeringsrätten (mål nr 4846-04) och är inte avgjort.

Vad gäller verkets handlägningsrutiner och information i ärenden om tioårsförnyelse eller förnyelse av körkort i de fall där övergångsbestämmelserna p. 2 till körkortslagen är tillämplig konstateras följande. Körkortshavaren har i samband med information om förlängning av högre behörighet givits möjlighet att begära att denna behörighet förklaras ogiltig. Om ogiltighet begärs sker en tioårsförnyelse av körkortet, utan krav på ny förnyelse innan ytterligare tio år förflutit. I detta sammanhang har dock inte informerats om det förhållandet att om körkortshavaren inte begär ogiltighet kommer förnyelse av körkortet att krävas redan i anslutning till tidpunkten för förlängning av högre behörighet. Inte heller har informerats om möjligheten att avvakta med tioårsförnyelse av körkortet till dess att den högre behörigheten blivit ogiltig, för att på så sätt undvika att på nytt behöva förnya körkortet innan den ordinarie tioårsförnyelsen (i AA:s fall år 2012).

Bestämmelserna om förnyelse och övergångsbestämmelserna p. 2 till körkortslagen är i förening relativt komplicerade. Det har därför varit svårt att lämna körkortshavaren en kort och koncis information som samtidigt har varit fullständig. Verket anser att den skriftliga informationen, med upplysning om att eventuella frågor kan besvaras av länsstyrelsen, varit godtagbar och möjliggjort för den enskilde att ta ställning till de frågor och val om förlängning, ogiltighet och förnyelse som lagstiftningen ger upphov till.

AA kommenterade remissvaret.

I beslut den 31 oktober 2005 anförde *JO Berggren* följande.

Bedömning

I körkortslagen (1998:488), som trädde i kraft den 1 oktober 1998, infördes en bestämmelse i 3 kap. 12 § om att behörigheten C, CE, D eller DE skulle gälla tills det att körkortshavaren fyller 45 år och att körkortshavaren därefter, för perioder om högst 10 år, har att visa att de medicinska kraven för att ha sådan behörighet är uppfyllda.

Under lagstiftningsarbetet konstaterades att samtliga berörda körkortshavare av praktiska skäl inte kunde besöka läkare vid de nya reglernas ikraftträdande utan att det behövdes en period, lämpligen 5 år, under vilken de berörda, dvs. redan eller under år 1998 fyllda 45 år, kunde fasas in i systemet (se prop. 1997/98:124 s. 53). Regleringen angående detta infördes i övergångsbestämmelserna, p. 2, som gavs följande lydelse.

Innehavare av körkort med behörighet C, CE, D eller DE som senast den 31 december 1998 fyller 45 år skall senast den 30 september 2003 ansöka om sådan förlängning av giltighet av behörighet som stadgas i 3 kap. 12 § om körkortet inte skall förnyas dessförinnan enligt 3 kap. 14 § första meningen. Vid ansökan eller förnyelsen skall körkortshavaren visa att de medicinska kraven för behörigheten är uppfyllda.

3 kap. 14 § första meningen avser s.k. tioårsförnyelse, dvs. att ett körkort skall förnyas inom tio år efter det att det har utfärdats eller senast förnyats.

Den nyss redovisade punkten i övergångsbestämmelserna till körkortslagen kan enligt min mening inte läsas på annat sätt än att en ansökan om förlängning av de högre behörigheterna skulle göras i samband med tioårsförnyelse av körkortet men absolut senast den 30 september 2003. Denna tidpunkt tog alltså sikte på de som annars med tillämpning av 3 kap. 14 § första meningen inte skulle ha behövt tioårsförnya sina körkort förrän efter det angivna datumet. Som framgår av sista meningen hade körkortshavaren att vid ansökan *eller förnyelsen (JO:s kursivering)* visa att de medicinska kraven var uppfyllda. Att körkortshavaren skulle göra detta berodde rimligen på att giltigheten av den högre behörigheten skulle prövas.

I Vägverkets information (bilaga 1 till remissvaret) anges också bl.a. att den högre behörigheten automatiskt blir ogiltig för den som tioårsförnyar sitt körkort utan att ansöka om och beviljas förlängning av nämnda behörighet. Vägverket uppger dessutom i det inledande stycket av sitt remissvar att AA i samband med tioårsförnyelsen av körkortet skulle visa att de medicinska kraven för behörighet CE var uppfyllda ”för att få behålla denna behörighet”.

Med stöd av det anförda gör jag sammanfattningsvis den bedömningen att frågan om AA uppfyllde de medicinska kraven för sin högre behörighet skulle ha prövats i

samband med tioårsförnyelsen år 2002. Någon sådan prövning skedde dock inte. Trots detta förlängdes samtliga hans behörigheter. Behörigheten CE förlängdes endast till den 30 september 2003, vilket troligen har sin förklaring i verkets uppfattning om reglernas innehåll som den kommit till uttryck i remissvaret hit. Det saknar dock stöd i lag. En sådan ordning skulle dessutom helt förta syftet med övergångsbestämmelsen att av praktiska skäl undvika en medicinsk prövning av samtliga redan fyllda 45 år vid samma tidpunkt. AA har av förståeliga skäl förlitat sig på att hans körkort skulle vara giltigt i tio år från förnyelsen. Jag utgår från att Vägverket rättar till den felaktiga handläggningen utan att han åsamkas större olägenheter än nödvändigt samt att hans kostnader sammantaget inte överstiger vad han skulle ha betalat vid en korrekt genomförd handläggning.

Vägverkets remissvar tyder på att också andra körkortshavare har berörts av de felaktiga handläggningsrutinerna. Det kan befaras att ett stort antal av dem har åsamkats kostnader. Jag förutsätter att Vägverket gör en översyn av hur det förhåller sig med detta och vidtar de åtgärder som översynen ger anledning till.

Det som i övrigt har förekommit i ärendet föranleder inte något uttalande eller någon annan åtgärd från min sida.

Med den allvarliga kritik som ligger i det sagda avslutar jag ärendet